

VEIKSNIAI, LEMIANTYS DIPLOMUOTŲ SPECIALISTŲ KARTOTINIŲ AUKŠTOJO MOKSLO STUDIJŲ PASIRINKIMĄ: KAUNO KOLEGIJOS ATVEJO ANALIZĖ

Rima Jasnauskaitė, Vaclovas Makūnas

Kauno kolegija

Anotacija. Straipsnis analizuoja veiksnius, kurie skatina darbo rinkoje aktyvius diplomuotus specialistus pasirinkti dar vienas aukštojo mokslo studijas. Tyrimo metodologinį pagrindą sudaro postmodernizmo, pragmatizmo ir konstruktyvizmo filosofinės teorijos bei tai, kaip jos aiškina šiandienį ugdymo(si) procesą. Šių teorijų dėmesio centre yra individas, jo individualumas, kitoniškumo įvairovė ir individualus tobulėjimo kelias. Empirinėje dalyje yra aprašomas kiekybinis tyrimas, kuriuo buvo siekiama identifikuoti veiksnius, lemiančius diplomuotų specialistų kartotinių aukštojo mokslo studijų pasirinkimą. Taikyti metodai - mokslinės literatūros analizė, kiekybinė apklausa raštu ir faktorinė analizė. Tyrimas atliktas Kauno kolegijoje, tyrimo imtį sudarė 105 dalyviai. Kiekybinio tyrimo rezultatai, apdoroti faktorinės analizės būdu, leido priėti prie tokių išvadų: (1) veiksniai, lemiantys diplomuoto specialisto pasirinkimą dar kartą studijuoti aukštojoje mokykloje, yra dviejų rūšių: išorės ar aplinkų veiksniai ir vidiniai individo veiksniai; (2) kiekviena veiksmių grupė susidėjo iš trijų tipų veiksmių: (a) lemiančių profesinės karjeros pasirinkimą, (b) socialinio psichologinio konteksto ir (c) lemiančių aukštojo mokslo institucijos pasirinkimą. Pagrindinių išorės veiksmių grupę sudarė aukštojo mokslo diplomo vertė darbo rinkoje, profesinės kompetencijos, geresnės įsidarbinimo sąlygos, aplinkinių teigiamas sprendimo įvertinimas, į studentą orientuotos studijos, gera psichologinė emocinė aplinka, palanki studijoms infrastruktūra. Vidinių veiksmių grupę sudarė poreikis įgyvendinti naują pašaukimą, poreikis tobulėti, apmąstytas ir atsakingas sprendimas, brandus požiūris į studijas, teigiamas institucijos įvaizdis.

Raktiniai žodžiai: specialistų rengimas, formaliosios studijos, asmens individualizacija, vidiniai ir išoriniai veiksniai.

Įvadas

Dar ne taip seniai specialistų rengimo aukštosiose mokyklose ir veiklos pasaulio ryšiai buvo aiškūs, tarpusavio priklausomybė nekomplikuota. Aukštojo mokslo diplomai laidavo specialistui saugumą ir garantiją, kad pastarasis galės visą gyvenimą veikti kaip profesionalas iki užtarnauto poilsio dienos. Tačiau nūdienos realijos, kurias apibrėžia tokios sąvokos, kaip: mokymasis visą gyvenimą, specialisto konkurencingumas, nuolatinis tobulėjimas ir gebėjimas atliepti nuolat kintančio veiklos pasaulio, t. y. Lietuvos ir Europos Sąjungos darbo rinkos, keliamus reikalavimus, specialistui, jo rengimui kelia naujus uždavinius, išdėstytus tokiuose dokumentuose, kaip: Europos Komisijos mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2000), Lisabonos strategija (2000), Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2004), Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa (2005).

Gyvenant ir veikiant konkurencingumu bei gebėjimu nuolat keistis, reaguojant į pokyčius, paremtame verslo pasaulyje jau niekam ne naujiena tampa tai, kad kompetentingas specialistas privalo ne tik atnaujinti kažkada įgytas žinias, bet gali susidurti su poreikiu keisti, modifikuoti ar kitaip modeliuoti savo profesiją, nes rinkta kitaip negarantuoja, kad individo pastangos sėkmingai užsidirbti pragyvenimui nenueis per nieką (Wojcieckowski 2004). Aukštojo mokslo institucijų veikla bendrai ir veikla, rengiant šiuolaikinį specialistą, postmodernistiniame ugdymo(si) kontekste remiasi tokių autorių, kaip: W. M. Bowen, M. Schwartz, L. Camp (2014), L. A. Hickman, G. Spadafora (2009), P. Mayo (2013), C. Nelson, (2010), R. Usher, R. Edwards (2003).

Todėl šiandien matome vis daugiau atvejų, kada

diplomuoti specialistai nusprendžia sugrįžti į aukštojo mokslo aplinką ir pradėti formaliai studijuoti dar kartą. Vieniems tai yra kelias į jau turimos profesijos kompetencijų tobulinimą, kitiems – naujos profesijos atradimas ar net pastangos sukompiliuoti naują profesinį darinį iš pirmojo ir antrojo išsilavinimo pasiekimų. Taigi kyla **probleminis klausimas**, kokie veiksniai lemia jau įgijusius aukštąjį mokslą specialistus ieškoti profesinio augimo galimybių, renkantis formalųjį ugdymo(si) kelią?

Tyrimo tikslas – identifikuoti veiksnius, kurie lemia diplomuotų specialistų kartotinių aukštojo mokslo studijų pasirinkimą.

Tyrimo tikslas suponavo šiuos **tyrimo uždavinius**:

1. pateikti veiksmių, priežasčių ir sąlygų, keičiančių nuostatas į kvalifikuoto specialisto rengimą kaip baigtinį procesą, teorinį pagrindimą;
2. identifikuoti veiksnius, lemiančius Kauno kolegijoje studijuojančių diplomuotų specialistų sprendimą ieškoti profesinio tobulėjimo per formaliąsias studijas.

Tyrimo objektas – veiksniai, sąlygojantys tiriamųjų apsisprendimą studijuoti aukštojoje mokykloje dar kartą.

Tyrimo metodai: (1) *mokslinės literatūros analizė*; (2) kiekybinė empirinio tyrimo prieiga su *apklausos raštu* metodu ir *aprašomosios statistinės analizės* metodas, taikant *faktorių analizę*. Duomenų tinkamumo faktorių analizei patikrinti atliktas *Kayser-Meyer-Olkin* testas bei *Cronbach Alpha* testas klausimyno faktorių vidinei konsistencijai įvertinti.

Tyrimas atliktas Kauno kolegijoje 2016 m., tyrimo imtį sudarė 105 tyrimo dalyviai (atstovaujantys penkiems institucijos struktūriniais padaliniais) pakartotines studijas pradėję 2012-2015 m., imčiai sudaryti buvo taikytas tikimybinės atsitiktinės atrankos metodas.

Tyrimo metodologija ir teorinis pagrindimas

Tyrimo metodologinį pagrindą sudaro postmodernizmo, pragmatizmo ir konstruktyvizmo filosofijos bei tai, kaip jos aiškina šiandienį ugdymo(si) procesą bei ugdymo(si) realijas. Šios filosofinės teorijos pasirinktos tyrimo metodologiniu pagrindu todėl, kad jų dėmesio centre atsiranda individas, jo individualumas, kitoniškumo įvairovė ir individualus tobulėjimo kelias link individualybės visose asmens gyvenimo rolėse.

Postmodernizmas edukologijoje, kaip filosofinė platforma, suteikia teorinį pamatą į mokymąsi orientuotos ugdymo paradigmos centriniais komponentams bei pagrindžia ugdymo sistemų elementų prioritetų kaitą: subjektyvus žinojimas keičia objektyviausias žinias, mokymasis keičia mokymą, o pats mokymo(si) procesas tampa svarbesnis už rezultatų reikšmingumą. Mokymasis, kaip esminis elementas, šioje paradigmoje yra aiškinamas, išskiriant tokius **konstruktyvistinius** mokymosi bruožus, kaip: (1) mokymasis yra aktyvaus konstravimo procesas; (2) mokantis informacija yra interpretuojama individualiai; (3) mokymasis yra gausėjančių žinių sujungimas; (4) mokymasis grindžiamas bendradarbiavimu; (5) mokymasis yra savireguliacijos procesas; (6) mokymasis visada yra orientuotas į tikslą; (7) mokymasis yra susijęs su kontekstu ir aplinka (Usher, Edwards 2003).

Kiekvienas individas yra savo ugdymosi proceso veiksnys ir subjektas, nes šiame veiksmo reikšmingi yra ne tik individualios asmens intelektualinės, psichologinės ar socialinės charakteristikos, bet ir įvairių aplinkų kontekstai. Mokymąsi kaip ugdymo(si) konstrukta **pragmatizmo** teorija aiškina taip, kad tai yra nuolat vykstanti individo ir aplinkos sąveika, kurios metu besimokančiajam tenka spręsti jam iškilančias problemas (Dewey 2008). Tačiau edukacinė veikla susijusi ne tik su dabarties momentu ar ateities tikslais. Ji apima ir individo praeitį, ankstesnės veiklos patirtį, reflektavimą, įprasminimą ir taikymą naujoje veikloje. Anot pragmatizmo teoretikų, individuali patirtis yra vertybė, o refleksija ją paverčia problemų sprendimo instrumentu (Johnston 2009), nes kiekviena žmogaus veikla turi kognityvaus, emocinio, estetinio ir moralinio augimo galimybių.

Taigi **postmodernistinės** filosofijos, sujudinusių ankstesnių epochų nuostatas apie hierarchiją paremtas ugdymo sistemas, apie ugdytojo ar ugdymo institucijos neklystamą žinojimą, vienintelės tiesos egzistavimą ir jos institucinį turėtoją, pripažįsta besimokantįjį kaip individualios tiesos lygiavertį kūrėją, „legalizuoja“ individualumą ir individualizaciją kaip ugdymo(si) reiškinį, sumenkina struktūrizuotų sistemų reikšmę ir įneša daugiau liberalizmo, demokratijos, radikalaus pliuralizmo ir lankstumo į

ugdymo(si) teorijas bei edukacines praktikas tam, kad individo individualūs poreikiai būtų patenkinti. Individualizacija arba ugdymosi proceso dalyvio teisė tapti individualybe, išsaugant ir puoselėjant kitoniškumo įvairovę, yra laisvės, savikūros, savęs realizavimo pamatinis principas postmodernioje visuomenėje (Aylesworth 2015, Juodaitytė 2011). Laisvė rinktis šiandieniamе vartotojiškame pasaulyje yra pripažįstama didele vertybe: teisė rinktis individualizuotą vertybių sistemą, tikėjimą ar gyvenimo būdą (Hickman, Spadafora 2009).

Šiandieniamе veiklos pasaulyje, kai darbuotojas yra vertinamas ne tik pagal kompetencijas, bet ir pagal gebėjimą pritaikyti naujos darbo aplinkos ar sąlygų, veiklos grupės, technologijų, imtis naujų vaidmenų, reikalaujančių naujų gebėjimų ir nuostatų, kiekvieno asmens individualizacija turi prasidėti aukštesiose mokyklose ir tęstis baigus formaliąsias studijas. Šiame savikūros procese individas mokosi abejoti, kritikuoti, keisti ir plėtoti save patį bei keisti socialines institucijas arba socializacijos sąlygas. Todėl aukštasis išsilavinimas turi parengti individą reformistinei ir kūrybinei profesinei veiklai (Bowen, Schwartz, Camp 2014; Hickman, Spadafora 2009).

Individo tapsmas konkurencingu specialistu nėra baigtinis procesas, nes veiklos pasaulis nuolat iš jo reikalauja mokėjimo „žaisti pagal naujas taisykles“, kurios rytoj jau bus negaliojančios arba pasikeitusios. Diplomuoatą darbuotoją persekioja nuolatinė baimė, kad gali būti paliktas užnugaryje, „išbrauktas iš žaidimo“ be galimybės sugrįžti, nes negebėjo tenkinti naujų reikalavimų (Mayo 2013). Tokia situacija kiekvieno specialisto profesiniame gyvenime suponuoja paradigmą *Mokymosi visą gyvenimą* imperatyvą. Todėl diplomuoti specialistai grįžta į auditorijas, kad galėtų geriau atliepti naujus rinkos reikalavimus: gebėti dirbti projekcinį darbą, prisitaikyti prie darbo grupių kaitos dinamikos, bendradarbiauti su vis naujomis bendruomenėmis, kaskart užimti skirtingas pozicijas, pateikti naujus kūrybinius, inovacinius produktus (Johnston 2009).

Kai individas susiduria su tokiomis problemomis ir siekia jas išspęsti, rinka jiems skuba į pagalbą (Wojciechowski 2004), o aukštosios mokyklos kaip specialistų rengimo institucijos nebūdamos izoliuotos nuo išorinio pasaulio yra priverstos permąstyti savo akademinės laisvės ir komercionalizuoti švietimo rinkoje paklausių programų ir mokymų pasiūlą (Nelson 2010, Semetsky 2013).

Tyrimo eiga ir metodai

Kiekybinis tyrimas, kuriuo buvo siekiama išsiaiškinti veiksnius, lemiančius diplomuotų specialistų sprendimą dar kartą grįžti į formaliąsias aukštojo mokslo studijas, buvo atliktas 2016 m. Tyrime dalyvavo 105 Kauno kolegijos studentai. Tyrimo imtis yra reprezentatyvi, kadangi jai sudaryti buvo taikomas tikimybinis atsitiktinis imties sudarymo bū-

das, tyrimo dalyviai atstovavo keturiems institucijos fakultetams ir studijų centro realizuojamoms studijų programoms. Demografiniai imties parametrai (amžiaus grupė, lytis ir išsilavinimas: K – kolegijinio profesinio bakalauro, UB – universitetinio bakalauro, UM – universitetinio magistro kvalifikaciniai laipsniai) taip pat parodė, kad respondentai atstovavo demografinėms kategorijoms įvairovėms (žr. 1 lentelę). Tyrimo tikslinė grupė sudaryta taikant $\pm 0,05$ proc. paklaidą, t. y. patikimumo lygmuo 95 proc.]

1 lentelė. Tyrimo dalyvių demografiniai parametrai

Amž. gr.	18-29 m.	30-39 m.	40-49 m.	50 ir <
105	54	43	6	2
Išsilavinimas	K	K+UB	UB	UB+UM
105	29	2	46	28
Lytis	Vyrai		Moterys	
105	15		90	

Tyrimo dalyvių buvo prašoma išreikšti savo pritarimo lygį tyrimo instrumente (anketoje) pateiktiems 37 teiginiams pagal Likerto skalę, kai 5 – visiškai sutinku, 4 – sutinku, 3 – abejoju, 2 – nesutinku ir 1 – visiškai nesutinku. Šie teiginiai buvo formuluojami pagal 2015 m. Kauno kolegijoje atlikto kokybinio tyrimo (taikyti interviu ir turinio analizės metodai) rezultatus. Interviu dalyvavo šeši KK pirmo kurso studentai, kurie jau buvo sėkmingai baigę aukštąsias studijas, o tyrimo metu gautos kategorizuotos reikšmės tapo kiekybinio tyrimo apklausos raštu instrumentu. 37 teiginiai sudarė keturis anketos diagnostinius blokus: (1) *Profesinės karjeros kelio pasirinkimas*, kurį sudarė (1.1) *Sėkmės darbo rinkoje siekimas*, (1.2) *Profesinių išsilavinimų dermės paieškos*, (1.3) *Pasirinkimo studijuoti formaliai motyvai*; (2) *Socialinis psichologinis pasirinkimo kontekstas*, kurį sudarė (2.1) *Individo požiūris į pasirinkimą*, (2.2) *Aplinkos požiūris į pasirinkimą*; (3) *Kauno kolegijos pasirinkimo argumentai*.

Kiekybinio tyrimo pradžioje buvo patikrintas sudaryto klausimyno patikimumas, t. y. koreliacija tarp gautų ir hipotetinių rezultatų. Klausimyno skalės vidiniam nuoseklumui įvertinti taikytas *Cronbach Alpha* koeficiento testas, kurio reikšmės svyravo nuo 0,86 iki 0,87. Testas parodė aukštą instrumento patikimumo lygį, nes testuojant gerai sudarytą klausimyną šio koeficiento reikšmė turėtų būti ne mažesnė nei 0,7.

Kiekybinio tyrimo metu gauti rezultatai buvo analizuojami pagal *aprašomosios statistinės analizės* metodą bei taikant *faktorinę* analizę. Šiuo testu buvo siekiama įvertinti kintamųjų tarpusavio koreliaciją, suskirstyti kintamuosius į grupes, kurias vienija tiesiogiai nepastebimas faktorius. Faktorinė analizė ypač tinkama duomenims, gautiems pagal Likerto rangų skalę, apdoroti.

Tyrimo duomenų tinkamumas faktorinei analizei taikyti buvo patikrintas *Bartletto sferiškumo kriteri-*

jaus testu, kai $p = 0,00 < 0,05$ ir *Kaizerio-Mejerio - Olkino* (KMO) testu, kai $KMO > 0,06$. Pirmojo testo metu gautas rezultatas buvo $p = 0,00$, o antruoju $KMO = 0,695 > 0,6$. Šių testų rezultatai parodė, kad gauti duomenys yra tinkami faktorinei analizei. Faktorių išskirimui taikytas *pagrindinių komponentų* metodas ir *Varimax ašių pasisukimo* metodas. Faktoriams išskirti ir faktorių skaičiaus nustatymui buvo įvertintas kiekvieno *faktoriaus svoris* ($L \leq 0,462$ proc.).

Tyrimo rezultatai ir interpretacija

Atlikus faktorinę analizę kintamieji pasidalijo į dvi grupes, kurios pagal savo reikšmių turinį atspindėjo dviejų tipų veiksnius – veikiančius individo pasirinkimą iš išorės ir asmens vidinius. Šios dvi kintamųjų grupės buvo pavadintos: išorės veiksniai ir vidiniai veiksniai. Taip pat kiekviena grupė (ir išorės, ir vidinių veiksmių) apėmė trijų tipų veiksnius: (a) lemiančius profesinės karjeros pasirinkimą, (b) socialinio psichologinio konteksto ir (c) lemiančius aukštojo mokslo institucijos pasirinkimą. Toks pasiskirstymas į dvi kintamųjų grupes yra patikimas ir reikšmingas, nes visi veiksniai turi pakankamai aukštą svorio, sklaidos ir KMO indekso vertę.

Išorės veiksmių, lėmusių diplomuotų specialistų sprendimą studijuoti Kauno kolegijoje, grupė susideda iš veiksmių, kurie atsako į klausimus: kas vertė apsispręsti taip, kokia aplinkos įtaka jų sprendimui ir kodėl pasirinkta institucija kartotinėms studijoms buvo Kauno kolegija?

Išorės veiksmių, lemiančių profesinės karjeros kelio pasirinkimą, grupę sudaro 11 kintamųjų, kurių svoris svyruoja nuo 0,744 iki 0,462, sklaidos procentas – 24,024, o KMO – 0,695 (žr. 2 lentelę). Tai veiksniai, kurie yra susiję su darbo rinka, specialistų poreikiu ar jų konkurencingumu veiklos pasaulyje. Didžiausią svorį gavo išsilavinimo dokumento vertės darbo rinkoje faktorius ($L = 0,744$). Tačiau lygiai taip, kaip aukštojo mokslo diplomo svarba asmeniui įsidarbinti, taip yra svarbios ir tam tikros jo turimos profesinės kompetencijos ($L = 0,649$).

2 lentelė. Išorės veiksniai, lemiantys profesinės karjeros kelio pasirinkimą

Faktoriai	Svoris (L)
Diplomo vertė darbo rinkoje	0,744
Tam tikrų kompetencijų poreikis	0,649
Studijų tęstinumo perspektyvos	0,598
Diplomas – svarus dokumentas	0,595
Didesnės įsidarbinimo galimybės	0,580
Tam tikrų specialistų paklausa	0,575
Dviejų profesijų derinimas	0,494
Tapsmas konkurencingesniu	0,481
Išsilavinimo pripažinimas užsienyje	0,469
Praktinis pritaikomumas	0,467
Pasitikėjimas formaliais studijomis	0,462

Keturi išorės veiksnių raiškos rezultatai yra gana artimi savo svoriu ir tai leidžia teigti, kad veiklos pasaulio poveikis individams apsispręsti yra reikšmingas. Jis pasireiškia kaip: (a) sudarytos sąlygos tęsti studijas ($L = 0,598$), (b) išsilavinimo dokumento poreikis ($L = 0,595$), (c) atsiveriančios geresnės įsidarbinimo galimybės ($L = 0,58$), (d) galimybė atliepti tam tikrų specialistų darbo rinkoje poreikį ($L = 0,579$) (žr. 2 lentelę).

Ne mažiau svarbūs sprendimą rinkti antras aukštojo mokslo studijas lemiantys veiksniai yra: galimybė derinti dviejų profesijų kompetencijas ($L = 0,494$) bei galimybės tapti konkurencingesniu specialistu ateityje ($L = 0,481$). Mažiausią svorį šioje grupėje gavo tokie pasirinkimo, nulėmto išorės aplinkų, argumentai, kaip: (a) išsilavinimo pripažinimas užsienio šalyse ($L = 0,469$), (b) studijų praktinis pritaikomumas ($L = 0,467$) ir (c) pasitikėjimas formaliosiomis studijomis ($L = 0,462$).

Kita išorės veiksnių grupė, atsiskleidusi faktorinės analizės metu, yra socialiniai psichologiniai aplinkos veiksniai. Šios kintamųjų grupės sklaida yra 30,077 proc., KMO – 0,726 (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Išorės veiksniai: socialinis psichologinis pasirinkimo kontekstas

Faktoriai	Svoris (L)
Draugų pritarimas	0,809
Tapsmas sektinu pavyzdžiu kitiems	0,727
Paplitęs reiškinys aplinkoje	0,717
Sektini pavyzdžiai aplinkoje	0,714
Bendradarbių palaikymas	0,698
Šeimos narių pritarimas	0,521

Stipriausiai išreikštas veiksnys, kylantis iš socialinių psichologinių individo aplinkų, yra tai, kaip tokį sprendimą priima ir įvertina draugai ($L = 0,809$). Ne mažesnę kintamojo svorio įvertį rodo dar trys veiksniai, kurie atspindi individo artimos aplinkos palaikymą ar pritarimą: (a) galimybė tapti sektinu pavyzdžiu kitiems ($L = 0,727$), (b) tokio reiškinio paplitimas ($L = 0,717$), (c) individo aplinkose žinomi sektini pavyzdžiai ($L = 0,714$).

Ne mažiau reikšmingą svorį tarp lemiančių veiksnių, kylančių iš socialinių psichologinių reiškinio kontekstų, gavo tokio sprendimo palaikymas, išreikštas bendradarbių ($L = 0,698$), ir šeimos narių ($L = 0,521$).

Faktorinė analizė ne tik atskleidė išorės veiksnius, kurie lėmė diplomuotų specialistų grįžimą formaliosioms studijoms apskritai, bet ir identifikavo argumentus, kurie lėmė Kauno kolegijos, kaip konkrečios aukštojo mokslo institucijos studijų tāsai, pasirinkimą. Šių faktorių grupės sklaidos procentas – 35,28, o KMO – 0,83 (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Išorės veiksniai, lemiantys aukštojo mokslo institucijos pasirinkimą

Faktoriai	Svoris (L)
Studijos orientuotos į studentą	0,918
Pagalba ir parama studentui	0,855
Gera psichologinė emocinė aplinka	0,853
Gera socialinė aplinka	0,776
Palanki studijoms infrastruktūra	0,630

Vienas iš stipriausiai išreikštų konkrečios aukštojo mokslo institucijos pasirinkimo argumentų yra jos gebėjimas atliepti naujos ugdymo(si) paradigmos reikalavimus – Kauno kolegijoje studijos yra organizuojamos, orientuojantis į studentą ($L = 0,918$). Ne mažiau svarbūs buvo tokie veiksniai kaip: pagalba ir parama studentui ($L = 0,855$) bei gera psichologinė emocinė aplinka, vyraujanti institucijoje ($L = 0,853$). Santykiai tarp studijuojančiųjų arba gera socialinė aplinka ($L = 0,776$) ir palanki studijoms infrastruktūra ($L = 0,63$) yra kiti du gana svarūs veiksniai, kurie nulėmė individų Kauno kolegijos pasirinkimą dar vienoms studijoms.

Kitą faktorių grupę sudarė veiksniai, kurie kyla iš asmens individualaus apsisprendimo, jo vidinio poreikio studijuoti, keistis, tobulėti. Tai grupė, kuri atskleidė individualios savikūros veiksnius: (a) vidiniai veiksniai, lėmę tokį profesinės karjeros kelio pasirinkimą, (b) vidiniai veiksniai, atspindintys socialinį psichologinį pasirinkimo kontekstą ir (c) vidiniai veiksniai, lėmę aukštojo mokslo institucijos pasirinkimą.

Vidinių veiksnių grupę sudarė penki kintamieji, kurių sklaidos procentas yra 15,744, o KMO – 0,695. Tai veiksniai, nulėmę asmens profesinės karjeros kelio pasirinkimą ir kylantys iš individo vidinio poreikio ar paskatų. Šioje grupėje du kintamieji faktorių analizės metu parodė neigiamą svorį, tačiau tai nesumenkina šių veiksnių svarbos. Teigiamas svoris rodo, jog kintamasis su faktoriumi koreliuoja teigiamai, o neigiamas svoris – neigiamai, tačiau kintamieji yra vienodai svarbūs, nepriklausomai nuo svorio ženklo (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Vidiniai veiksniai, lemiantys profesinės karjeros kelio pasirinkimą

Faktoriai	Svoris (L)
Naujas pašaukimas, nauja veikla	0,734
Naujos srities pasirinkimas	0,731
Siekimas gilintis toje pačioje srityje	-0,686
Alternatyvų nebuvimas	0,597
Siekimas praturtinti jau turimą išsilavinimą	-0,563

Trys veiksniai, kylantys iš asmens vidinių poreikių keistis ir tobulėti, buvo išskirti kaip turintys didžiausią svorį kintamųjų grupėje: (a) poreikis įgyvendinti naują pašaukimą ar įgyti gebėjimą vykdyti naują veiklą ($L = 0,734$), (b) noras pasirinkti naują

profesinės veiklos sritį ($L=0,731$) ir poreikis tobulėti, gilinti žinias toje pačioje profesinėje srityje ($L= -0,686$).

Dar du vidinių asmens veiksmų kintamųjų įverčiai parodė, kad individas apsisprendė taip todėl, kad savikūros procese nerado kitų profesinės karjeros kelių alternatyvų ($L=0,597$) bei tokiu savo sprendimu stengėsi praturtinti, plėtoti jau turimo išsilavinimo kompetencijas ($L= -0,563$).

Vidinių veiksmų, kylančių iš individo socialinio psichologinio konteksto, grupę sudaro keturi kintamieji, kurių sklaidos procentas yra 24,64, o KMO – 0,726 (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Vidiniai veiksniai: socialinis psichologinis pasirinkimo kontekstas

Faktoriai	Svoris (L)
Apmąstytas, atsakingas sprendimas	0,805
Studijų kaštų įvertinimas	0,769
Studijų alternatyvų analizė	0,795
Brandus požiūris į studijas	0,671

Šios faktorinės analizės išskirtų kintamųjų svoriai leidžia daryti prielaidą, kad asmuo, pasiryžęs dar kartą studijuoti formaliai aukštojoje mokykloje, yra brandus, atsakingas ir praktiškas žmogus, kuris svarbius sprendimus priima, reflektuodamas ir konceptualizuoja individualią patirtį. Tai iliustruoja šių vidinio poreikio sukeltų sprendimų kintamųjų įverčiai. Svarbiausias apsisprendimo taip veikti argumentas yra gerai apmąstytas ir atsakingas sprendimas ($L=0,805$). Ne mažiau svarbu individui yra atsakingai įvertinti tokio sprendimo praktinį aspektą: (a) studijų kaštų įvertinimas ($L=0,769$) ir studijų alternatyvų analizė ($L=0,795$). Aukštą įvertį parodė ir brandaus požiūrio į studijas kintamasis ($L=0,671$). Ir tai leidžia daryti prielaidą, kad ši kartą pats individas prisiima asmeninį įsipareigojimą studijuoti, t. y. būti aktyvus, savarankiškas ir savireguliuojantis mokymosi proceso dalyvis.

Prie vidinių veiksmų, kurie lėmė diplomuoto specialisto apsisprendimą rinktis Kauno kolegiją savo kartotinėms profesinėms studijoms, faktorių analizės metu buvo priskirti trys kintamieji. Šios grupės sklaidos procentas – 20,75, o KMO vertė – 0,83 (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Vidiniai veiksniai, lemiantys aukštojo mokslo institucijos pasirinkimą

Faktoriai	Svoris (L)
Pirmenybė koleginei studijoms	0,832
Teigiamas įvaizdis	0,750
Teorijos ir praktikos dermė	0,593

Tyrimo dalyviai nurodė, kad Kauno kolegiją kartotinėms aukštojo mokslo studijoms jie pasirinko todėl, kad jie asmeniškai jaučia didesnę pa-

sitikėjimą kolegijinėmis studijomis ($L=0,832$), jie turi susiformavę teigiamą šios institucijos įvaizdį ($L=0,750$) ir vertina tai, kad šioje institucijoje, jų nuomone, studijų procese puikiai dera teoriniai ir praktiniai studijuojamos specialybės aspektai ($L=0,593$).

Tyrimo rezultatai patvirtino teorinių šaltinių išsakytus teiginius, kad besimokantysis, kaip ir institucija bendrai, nėra izoliuoti nuo socialinio ekonominio ar net geopolitinio konteksto. Reaguodami į aplinkos jiems keliamus reikalavimus ir iššūkius, individai renkasi individualius savikūros kelius taip siekdami pragmatinių tikslų. Tačiau tyrimo rezultatai patvirtino ir tą faktą, kad studijavimas kartotiniai aukštojoje mokykloje formaliai yra individualus individo ugdymosi kelias nukreiptas į savęs keitimą, plėtrą ir nuolatinį tobulinimą.

Išvados

1. Postmodernizmo, pragmatizmo ir konstruktyvizmo filosofijų analizė atskleidė pagrindinius naujos ugdymo(si) paradigmos elementus ir principus bei pateikė analizuojamo reiškinio teorinį metodologinį pagrindimą:

Tai yra į mokymąsi orientuota ugdymo paradigma, kuri pabrėžia ugdymo(si) sistemų elementų prioritetų kaitą: subjektyvus žinojimas keičia objektyviausias žinias, mokymasis keičia mokymą, o pats mokymo(si) procesas tampa svarbesnis už rezultatų reikšmingumą.

Edukacinė veikla apima individo praeitį, ankstesnės veiklos patirtį, reflektavimą, įprasminimą ir taikymą naujoje veikloje.

Individualizacija arba ugdymosi proceso dalyvio teisė tapti individualybe, išsaugant ir puoselėjant kitoniškumo įvairovę, yra laisvės, savikūros, savęs realizavimo pamatinis principas postmodernioje visuomenėje.

Individo tapsmas konkurencingu specialistu nėra baigtinis procesas, nes veiklos pasaulis nuolat iš jo reikalauja naujų kompetencijų, o tai kiekvieno specialisto profesiniame gyvenime suponuoja paradigminį mokymosi visą gyvenimą imperatyvą.

2. Kiekybinio tyrimo rezultatai buvo apdorojami faktorinės analizės būdu ir tai leido prieiti prie tokių tyrimo išvadų:

Veiksniai, lemiantys diplomuoto specialisto pasirinkimą dar kartą studijuoti aukštojoje mokykloje, yra dviejų rūšių: išorės ar aplinkų veiksniai ir vidiniai individo veiksniai.

Kiekviena veiksmų grupė susideda iš trijų tipų veiksmų: (a) lemiančių profesinės karjeros pasirinkimą, (b) socialinio psichologinio konteksto ir (c) lemiančių aukštojo mokslo institucijos pasirinkimą.

Išorės veiksmų, lemiančių profesinės karjeros kelio pasirinkimą, grupėje svarbiausi veiksniai

yra aukštojo mokslo diplomo vertė darbo rinkoje, profesinės kompetencijos, geresnės įsidarbinimo galimybės, galimybė tenkinti tam tikrų specialistų poreikį darbo rinkoje.

Kitoje išorės veiksmų grupėje atsiskleidė šie svarbiausi socialiniai psichologiniai aplinkos veiksniai: draugų teigiamas sprendimo įvertinimas, sektinas pavyzdys kitiems, reiškinio paplitimas ir bendradarbių bei šeimos narių pritarimas.

Išorės veiksmų grupė identifikavo šiuos svarbiausius institucijos pasirinkimo argumentus: studijos yra organizuojamos, orientuojantis į studentą, pagalba ir parama studentui, gera psichologinė emocinė aplinka institucijoje, palanki studijoms infrastruktūra.

Vidinių veiksmų, lemiančių profesinės karjeros kelio pasirinkimą, grupę sudarė šie svarbiausi veiksniai: poreikis įgyvendinti naują pašaukimą, noras pasirinkti naują profesinės veiklos sritį, poreikis tobulėti, pastangos praturtinti, plėtoti profesines kompetencijas.

Vidinių veiksmų, kylančių iš individo socialinio psichologinio konteksto, grupėje išsiskyrė šie svarbiausi veiksniai: apmąstytas ir atsakingas sprendimas, brandus individo požiūris į studijas.

Vidinių veiksmų, lėmusių apsisprendimą rinktis Kauno kolegiją, grupę sudarė pasitikėjimas kolegijinėmis studijomis, teigiamas institucijos įvaizdis ir studijų procesas, paremtas teorijos ir praktikos derme.

Literatūra

1. Aylesworth, G. (2015). Postmodernism. The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Edward N. Zalta (ed). [žiūrėta 2016-10-15]. Prieiga per internetą: <http://plato.stanford.edu/archives/spr2015/entries/postmodernism/>.
2. Bowen, W. M.; Schwartz, M.; Camp, L. (2014). End of Academic Freedom: The Coming Obliteration of the Core Purpose of the University. Charlotte, NC: Information Age Publishing.
3. Dewey J. (2008). Democracy and Education. [žiūrėta 2008-01-22]. Prieiga per internetą: http://en.wikisource.org/wiki/Democracy_and_Education.
4. Europos dokumentų aplankas (2005). [žiūrėta 2008-02-29]. Prieiga per internetą: www.europass.lt/lt/1.
5. Hickman, L. A.; Spadafora, G. (eds). (2009). John Dewey's Educational Philosophy in International Perspective: A New Democracy for the Twenty-first Century. Carbondale: Southern Illinois University Press.
6. Johnston, J. S. (2009). Deweyan Inquiry: From Education Theory to Practice. New York: SUNY Press.
7. Juodaitytė, A. (2011). Radikalaus pliuralizmo principų raiška į vaiką orientuotame ugdyme. *Pedagogika*, 101, 50-56 psl.
8. Lisbon European Council 23 and 24 March 2000 Presidency Conclusions. (2000). [žiūrėta 2007-07-06]. Prieiga per internetą: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm.
9. Mayo, P. (ed). (2013). Learning with Adults: A Reader. Rotterdam: Sense Publishers.
10. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2000). [žiūrėta 2007-06-25]. Prieiga per internetą: http://www.lssa.smm.lt/docs/Memorandumas_2001.doc
11. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2004) [žiūrėta 2007-06-25]. Prieiga per internetą: <http://www.euroguidance.lt/index.php?language=lt&page=571>.
12. Nelson, C. (2010). No University is an Island: Saving Academic Freedom. New York: NYU Press.
13. Smetsky, I.; Masny, D. (eds). (2013). Deleuze and Education. Edinburgh: Edinburgh University.
14. Usher, R.; Edwards, R. (2003). Postmodernism and Education: Different Voices, Different Worlds. London: Routledge.
15. Wojciechowski, J. (2004). Studia podyplomowe. Forum Akademickie, 3. [žiūrėta 2016-11-02]. Prieiga per internetą: http://www.forumakad.pl/archiwum/2004/05/10-agora-studia_podyplomowe.htm

FACTORS INFLUENCING THE DECISION OF DIPLOMA CERTIFIED SPECIALISTS TO RETURN TO TERTIARY EDUCATION STUDIES: CASE STUDY OF KAUNO KOLEGIJA/UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Summary

The article deals with the situation where more and more cases are recorded when diploma certified specialists decide to return to formal higher education studies again. For some of them it is a chance to improve the professional competences already acquired, for others is a chance to find a new call in life or even to compile two professional walks of life. So, the **problem question** of the research was what factors influence diploma certified specialists to choose formal studies at schools of higher education as a way to gain wider and stronger professional potential.

The **aim** of the research was to identify the factors that influence the specialist with university or college academic background to turn to the school of higher education for formal studies. To achieve the aim the following **objectives** were set: (1) to build the theoretical rationale of the factors, reasons and environments that cause the conceptional change of specialist training as a final process; (2) to identify the factors that influence the decision of diploma certified specialists to come to Kauno kolegija in search for a way of individual professional improvement formally. The **subject of the research** was the factors influencing the decision to change oneself from professional point of view. The methods applied in the research were (1) the analysis of scientific sources, (2) quantitative research methods: the questionnaire, descriptive statistical and factor analyses.

The methodological bases for the for the research were built on the developmental assumptions of the philosophical theories of postmodernism, pragmatism and constructivism as they focus on individuals, their individualities, their varieties and diversities and their individual ways of development in all life roles and environments.

The results of the research allowed to draw the following conclusions about the factors that influence the decision of higher education diploma certified specialists to return to formal studies: (1) the factors could be of two types: **external and internal** factors, (2) each type group of factors reveal three aspects of stimulation: (a) factors influencing a certain way of constructing one's professional life, (b) factors caused by socio-psychological environment and (c) factors influencing the choice of Kauno kolegija as a definite school. The factor analysis showed that the highest-ranking score fell on such **external factors** as: (a) high value of a higher education diploma, competences and employment in the labour market, (b) the appreciation got from their friends, families or colleagues, (c) institutional environment with student-centred studies, student support system, favourable psychological emotional atmosphere and study environments. Moreover, the analysis identified the **internal factors** such as: (a) the necessity to fulfil one's new call, acquire a new professional walk, striving for personal growth, development of one's competences, (b) the decision to return to professional studies was thoroughly thought over and the mature attitude to studying in general, (c) trust in collegial studies, positive institutional image and the study process based on a well-balanced theory and practice platform.

Informacija apie autorius

Dr. Rima Jasnauskaitė. Kauno kolegijos Kėdainių Jonušo Radvilos studijų centro docentė. Mokslinių tyrimų laukas: ugdymas(is) aukštojo mokslo kontekste, profesijos užsienio kalbos didaktika, studentų tyriminių gebėjimų ugdymas.

El. pašto adresas: rima.jasnauskaite@go.kauko.lt

Dr. Vaclovas Makūnas. Kauno kolegijos Mokslo taikomosios veiklos skyriaus vedėjas, Technologijų fakulteto Viešojo maitinimo katedros lektorius. Mokslinių tyrimų laukas: studentų ir personalo tyriminių gebėjimų ugdymas (is), įvairių socialinių grupių bei amžiaus tarpsnių žmonių mitybos įpročiai.

El. pašto adresas: vaclovas.makunas@go.kauko.lt